

Kodifikace soukromého práva

Miroslav Frýdek

©

Co je to kodex?

- Pojem či slovo kodex, pochází z latinského slova codex – starší tvar caudex, [- icis, m] - kmen, nebo peň; - v nejstarších dobách se psalo na deskách dřevěných voskem potažených - desky (tabulky) zápisné, zápisky, kniha, spis, seznam. Codex je označení pro „výrobek“ na který se zapisovalo.
- Codex, je také označení pro účetní knihu Římanů.
- Ergo: codex = kniha.
- Codex v právu je pak kniha jejímž obsahem jsou právní normy nebo právo obecně. V právním kodexu jsou sepsány a v něm jsou soustředěny právní normy – platné právo a to s určitým záměrem, kterým bylo systematické zpracování určité právní oblasti.

Co je to kodifikace?

- Kodifikace = velký a soustavný legislativní celek, komplexně zahrnující právní normy určitého odvětví
- „Otec kodifikace v Anglii“ Jeremy Bentham (1748-1832) – byl velkým kritikem anglického common law (obyčejového práva), brojil proti soudcovskému – precedenčnímu právu a požadoval racionalistické uspořádání práva v kodifikaci

- Smyslem moderní kodifikace podle J. Benthama je, aby každému bylo umožněno jasné, správné a úplné porozumění právu.

Ius non scriptum

- V nejstarší době bylo právo výlučně nepsané nebylo zapotřebí, aby bylo právo sepsáno či průběžně spisováno
- Pramenem práva byly především zvyky předků *mores maiorum* a právní zvyky *consectudo*, které měly nepsanou podobu
- O kodifikaci práva ve starověkém Římě můžeme hovořit až v těch okamžicích: kdy bylo nutné „mít po ruce“ sepsaná právní pravidla, v době, kdy bylo zapotřebí změnit zaběhnuté obyčeje nebo s právem seznámit širší veřejnost, tedy seznámit s právem všechny jeho adresáty

M. T. Cicero: De officiis libri tres

II.12

- Myslím, že nejen u Médů, jak o tom vypravuje Hérodot, ale i u našich předků vešlo kdysi v obyčej volit lidi dobré povahy za krále, proto se dosáhlo spravedlnosti. Když byli lidé v míru utiskováni od lidí mocnějších, utíkali se vždy o pomoc k některému jednotlivci, vynikajícímu ctností. A ten, aby ochránil slabší před bezprávím, zavedl rovnost a podle stejného právního řádu vládl nejvyšším i nejnižším. A ze stejné příčiny jako království byly zavedeny také zákony. Neboť lidé si vždycky žádali rovné právo; vždyť jinak by to ani právo nebylo. Dokud lidé dosahovali takového práva od spravedlivého a poctivého jednotlivce, byli s ním spokojeni. Když tomu přestalo tak být, byly vynalezeny zákony^[1], aby se všemi lidmi vždycky mluvily jednou a touž řečí. Je tedy jasné, že k vládě bývali vybíráni ti, o jejichž spravedlnosti měl lid vysoké mínění.

^[1] Pozn. v originále: *leges sunt iuventae* – zde by spíše při překladu mělo být použito výrazu „nalezeny“

Exegese

Cicero zde vysvětluje důvod vzniku zákonů. Nejdříve si lidé byli rovni. Základní zásadou práva je rovnost a poskytnutí spravedlnosti. V nejstarší době král vládne všem stejně, všem poskytuje ochranu jejich právům a to je i základní imperativ práva, že právo musí být pro všechny rovné – stejné pro všechny jeho subjekty. Požadavek „rovného práva“ je jeho základní charakteristikou a pojmovým znakem práva. Tato základní myšlenka je i zahrnuta i do nejstaršího sepsání práva v Římě Lex doudecim tabularum:

IX. 1 Výsady at' nenavrhují

IX. 2 Dva znamenité zákony převzaté z XII desek, z nichž první zakazuje výsady.

Řím a kodifikace

- První kodifikace – Lex duodecim tabularum
- Stručná formulace
- Obsahuje jen sporná, nejasná a nová ustanovení
- Potřeba výkladu – pontifikové
- Ještě Gaius a Labeo k LDT psali komentáře

Rogace serií zákonů - leges

- Leges Liciniae Sextiae z r. 367 př. n. l.
- Leges Semproniae 133 – 123 př. n. l.
- Leges Corneliae 82 – 80 př. n. l.
- Leges Iuliae – 18. př. n.l. – 9. n. l.

Stasis v Římě

- **Statis na příkladě nejstaršího soukromého sepsání práva – ius civile Papirianum**
- **Livius Ab Urbe condita I, 32:** Nařídil tedy (pozn. Ancus Marcius), aby pontifex, to je nejvyšší kněz, je všechny ze zápisků králových vypsál a uveřejnil je na bílé desce a aby ji vyvěsil na veřejném místě. Z toho vznikla jakási naděje u občanů toužících po klidu.

Honorární právo

- Edictum perpetuum Hadriani (Edictum perpetuum Salvi Iuliani), okolo roku 130 n. l.

Rysy přirozenoprávních kodifikací

- **Výlučnost**
  - kodifikace je hlavním pramenem práva.
  - právní zvyklosti, zásady se uznávaly jen tam, kde se jich zákon dovolával
  - neuznává se soudcovská tvorba práva

Rysy přirozenoprávních kodifikací

- **Úplnost, jednotnost a obecná závaznost**
  - *Zákoníky nebyly partikulární - územně a stavovsky*

Rysy přirozenoprávních kodifikací

- **Uplatnění principů svobody, rovnosti a svrchovanosti**
  - Zakotvení svobody:
    - Osobní
    - Vlastnické
    - Smluvní
  - Formální rovnost před zákonem – tato formální rovnost odstartovala boj za zrovnoprávnění žen a ochrany slabší strany

Římské právo a kodifikace

- Základní nástroje římského práva:
  - nedotknutelnost práva jednotlivce nakládat se svým majetkem
  - ohled na skutečnou vůli jednajícího a úcta k ní
  - odpor ke zbytečnému formalismu
- ŘP se stalo základem všech kodifikačních snah soukromého práva
- Právní řády „vyrůstají“ z ŘP, přebírají jeho instituty, systematiku, zásady, principy a terminologii (recepce)

Systematika římského práva

- Res
- Personae
- Actiones

Code Napoléon

- Navazuje na justiniánské Instituce
- Zakotvuje trojí svobodu:
  - Osobní
  - Vlastnickou
  - Smluvní

Pandektistika

- Systematika:
  - Obecná část
  - Právo věcné
  - Právo obligační
  - Právo rodinné
  - Právo dědické

Pandektní systém

- Odlišení práv absolutních od relativních
- vztahy erga omnes a inter partes
- V čele systému stojí obecná část
- Umístění rodinného práva za právo obličační a před právo dědické
- Vytvoření – rozdělení obličačního práva na část obecnou a zvláštní

Příští přednášku bude test

Děkuji Vám za pozornost

